

PUTİN İKTİDARI DÖNEMİNDE RUS DIŞ POLİTİKASININ NORMATİF TEMELLERİ: “EGEMEN DEMOKRASİ” SÖYLEMİ

Neziha Musaoğlu*

Özet

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile başlayan süreçte Rusya Federasyonu'nun izlediği dış politikada genelde Putin'in iktidara geldiği 2000'li yıllardan başlayarak "Putinizm" kavramıyla adlandırılan bir değişim gözlemlenmektedir. Rus dış politikası, her ne kadar Putin'in iktidar döneminde "pragmatik" diye tanımlanmaktaysa da Atlantikçilikten Avrasyacılığa evrilerek "Egemen Demokrasi" kavramı temelinde ideolojik olarak yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. "Egemen Demokrasi" ekseninde gerçekleşen entelektüel tartışmaların Rus dış politika söyleminde yansımaları daha fazla Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti'nde yerini bulduğunu ve Rusya'nın reelpolitiğinde Batı, özellikle ABD ve küreselleşme karşıtı politikaların meşruiyet kaynağını oluşturduğu dikkat çekmektedir. Çalışmamızda, Rusya Federasyonu'nun dış politika pratiğini bir yandan diğer yandan ise Batı ile ilişkilerini kavramamızda yardımcı olacağı düşünülen "Egemen Demokrasi" kavramının entelektüel ve konseptüel boyutları analiz edilecektir. "Egemen Demokrasi" söyleminin analizi, Rus dış politikasının sosyolojik olarak inşa edildiği Rus kimliğinin inşa ve yeniden yapılandırılması sürecinde güncel olarak gelinen noktadaki durumu da ontolojik olarak kavramamızı sağlayacaktır. Çalışmada gerektiğinde sınırlı olarak Rusya'nın reelpolitiğine başvurulacak bununla birlikte söz konusu söylemin reelpolitik ile doğrulanması söz konusu olmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rus dış politikası, Putinizm, kimlik, egemen demokrasi, eleştirel söylem analizi

Abstract

Many important changes were to be observed in the Russian Federation's foreign policy in the period starting with the collapse of the Soviet Union especially since 2000's with the Putin's coming to power; those changes are mentioned as "Putinism". Although the Russian foreign policy is still defined as pragmatic during the Putin's rule period, it is ideologically constructed on the basis of the concept of "Sovereign Democracy" that is a new page in the post-Soviet identity construction process evolving from Antlantisisme to Eurasianisme. The intellectual debates on the "Sovereign Democracy" are introduced in the Russian foreign policy discourse essentially through the Russian Federation Foreign Policy Concept. The concept constitutes in the same time the

---

* Doç. Dr. Trakya Üniversitesi İİBF, Edirne, nezihamusaoglu@gmail.com

source of loyalty of the Russian reelpolitik towards the West especially the USA and of the Russian anti-globalist policies. The aim of this paper is to analyze the intellectual, normative and conceptual dimensions of the "Sovereign Democracy" phenomena that could serve to conceive on the one hand the foreign policy practice of the Russian Federation and on the other hand its dialectical relationships with the West in the circumstances of globalization. The critical discourse analysis of the "Sovereign Democracy" could allow us to better understand the current state in the Russian foreign policy's identity construction process. We will refer sometimes to the Russian reelpolitik in our study but the validity of this discourse will not be verified by the praxis. In this respect our research will be limited to the recent construction of the Russian foreign policy identity through the "Sovereign Democracy" discourse during the Putin's rule period.

Keywords: Russian foreign policy, Putinism, identity, sovereign democracy, critical discourse analysis

Dağılan Sovyetler Birliği'nin ardılı konumundaki Rusya Federasyonu'nun izlediği dış politika, Soğuk Savaş sonrası dönemin köklü bir biçimde değişen ve belirsizlikler içinde dönüşen uluslararası sistemi içinde kendini önemli bir uluslararası güç olarak yeniden konumlandırma amacı etrafında şekillenmektedir. Rusya'nın bölgesel ve/veya küresel bir aktör olarak süpergüç statüsünü restore etme amacı doğrultusunda izlediği dış politika, Soğuk Savaş sonrası dönemin bu çalkantılı ortamında dünya kamuoyu ve özellikle Batı tarafından büyük bir ilgi ve çoğunlukla da endişe ile izlenmektedir.

Rusya ile ilgili Soğuk Savaş dönemine ait olumsuz algı/imağ ile alışıla gelen siyasi klişelerin büyük ölçüde ötesine geçilemediği için Batı'da Rusya, en masum ifadeyle henüz "dost" olarak algılanmamaktadır. Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi Moskova artık Batı'nın eski düşmanı da değildir ancak konjonktürel bazı işbirliği durumları dışında yeni dönemin güvenilir Batı dostu ve/veya stratejik ortağı olarak da görülmemektedir. Rusya, sürekli olarak pragmatik dış politika üzerine yapılan kuvvetli vurguya karşın emperyal geçmişinin olumsuz bakiyesinden kurtulamamaktadır. Özellikle Sovyet sonrası coğrafyadan oluşan yakın çevresine olan değişmeyen stratejik/jeo-politik duyarlılığı ve bu alandaki siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel sorunlara yaklaşımı yanı sıra izlediği müdahaleci politikalar nedeniyle Rusya sık sık Batı ile karşı karşıya gelmektedir. Aynı şekilde iç çevresinin yeniden yapılandırılması sürecinde karşılaşılan sorunlar ve izlenen politikalar nedeniyle de Batı ve özellikle ABD ile ilişkilerinde sık sık uyumsuzluk yaşamaktadır. Öte yandan konjonktüre bağlı olarak da uluslararası siyaset arenasında Rusya'nın Batı ile ilişki düzenin, çatışma-işbirliği sarkacının iki ucu arasında gel-gitler yaptığına tanık olunmaktadır.

Olgusal düzeyde çatışma/işbirliği sarmalı içinde evrilen Rusya'nın Batı ile ilişkilerinin analiz edilmesinde Soğuk Savaş döneminin başat paradigması olan güç merkezli kuramsal yaklaşımlar çoğunlukla yeterli olmamak-

tadır. Rusya'nın kendi sınırları içinde de tartışmalı olan Rus kimliğine ilişkin genel sorunsal, bu devletin sadece dünyadaki yeri ve rolüne ilişkin soruları içermemekte aynı zamanda ülkenin geleceğinin ne ve nerede olduğunun yanıtını da içinde barındırmaktadır.

Bilindiği üzere, devletlerin dış politikalarında ulusal çıkarı sadece somut güç ile orantılandırma devri artık kapanmak üzeredir (Keyman 1997: 227). Soğuk Savaş döneminin güç parametreleri üzerine bina edildiği kabul edilen uluslararası politikayı kavramada kullanılan kuramsal yaklaşım ile metodolojik yöntem ve araçlar, bu dönemin sona ermesiyle başlayan yeni süreçte önemli ölçüde farklılaşmıştır. Rus uzman Malinova'ya göre, “Soğuk Savaş sona erdikten sonra kimlik- ideoloji değil- karşılıklı devlete ilişkin imajlar ve biri birini algılamalar-stratejik nükleer denge değil- uluslararası politikayı daha iyi anlamayı vadeden eksen kavramlar haline gelmiştir” (Malinova 2009). Güç temelli kuramsal yaklaşımlar terk edilmemekle birlikte kimlik, devletlerin dış politikalarını analiz etmede yaygın olarak kullanılmaya başlayan bir analiz birimi haline gelmektedir.

Sovyet sonrası Rusya, Sovyetler Birliği'nin uyguladığı dış politikanın ana eksenini oluşturan komünist ideolojinin yerine eşdeğer güçte etkin yeni bir ideoloji koy(a)mamıştır. Hatta tekçi bir devlet ideolojisi üzerine dış politikasını bina etmekten kaçınmıştır. İdeolojik öncüllerinden bu şekilde yoksun kalan Rus siyasal kimliğinin yeniden yapılandırılmasında kullanılan unsurlar bazen tamamen Rusya'ya özgün olmuş bazen Batı'dan olduğu gibi aktarılmış bazen ise her iki kimliğe ait unsurlar belli oranlarda harmanlanarak karma kimlikler inşa edilmiştir.

Genel olarak Rus kimliğinin inşa süreci, Batıcılar ve Slavofiller arasında asırlar boyunca süregelen entelektüel mücadele ekseninde gerçekleştirilmektedir. Atlantikçilik ve Yeni-Avrasyacılık düşünce akımları, sırasıyla Gorbaçev, Yeltsin ve kısmen Putin'in dış politika konseptlerini besleyen normatif kaynakları oluşturmuşlardır.

Sovyet sonrası coğrafyayı sarsan 2004-2005 renkli devrimlerin Rus ulusal çıkarı açısından tehdit olarak algılandığı Putin'in iktidar döneminde “*egemen demokrasi*” konsepti geliştirilmiş ve Rus dış politika söyleminin başat unsuru haline getirilmiştir (Umland www.geopolitika.lt). Medvedev'in devlet başkanlığı döneminde 2008 tarihli Rusya Federasyonu Dış Politika Konseptinde dış politikada “egemenliğe” daha önce yapılan vurgu hafifletilirken “*egemen demokrasi*” konsepti Birleşik Rusya Partisi'nin programında yeniden yerini almıştır (March 2012: 408).

Batı'nın “Arap Baharı” olarak adlandırdığı yeni bir renkli devrimler dalgasının uluslararası ortamı sarstığı dönemde Rusya'nın dış politikasında yeniden “egemenlik” vurgusu yapması rastlantısal bir reaksiyon sayılmamalıdır. Moskova'nın uluslararası bir sorun haline dönüşen Suriye'ye yapılması olası bir uluslararası müdahale konusuna kategorik olarak karşı çıkması; yakın çevresinde Güney Osetya, Abhazya ve son olarak Kırım konusunda izlediği radikal revizyonist politikalar Rusya'nın reelpolitik eylem-

lerinin “*egemen demokrasi*” konsepti prizmasından geçirilerek okunmasını gerekli kılmaktadır.

Rus dış politikası kimlik temelinde analiz edeceği için çalışmamızın kuramsal çerçevesini Toplumsal İnşacılık oluşturmaktadır. Putin dönemi Rus dış politikası “*gemen demokrasi*” konsepti temelinde inşa edildiği için araştırma yöntemi olarak Eleştirel Söylem Analizi kullanılacaktır. Çarlık Rusya’dan Sovyetler Birliği’ne, Sovyetler Birliği’nden günümüz Rusya Federasyonu’na uzanan süreçte inşa edilen Rus kimliğinin tarihsel gelişimi ve dönüşümü; kimliğin inşasında kullanılan temel unsurlar, normlar ve değerler; Rus siyasal kültür bağlamı içerisinde kimliklerin konumlandırılması yani sıra ideolojik söylem içerisine kimliğin yerleştirilmesi irdelenecektir. Rus kimliğinin inşasında “Öteki”yi temsil eden Batı kimliği ile Rus siyasal kimliği ilişkilendirilerek ele alınacaktır. Daha sonra Putin döneminde geliştirilen Rus dış politika söyleminin “*egemen demokrasi*” konsepti etrafında ne şekilde inşa edildiği incelenecektir. Bunun için öncelikle söylemin içeriği ele alınacak ve anlam kazandırıldığı dış ve iç bağlam analiz edilecektir. Bu arada Rus dış politikasının reel politik boyutu açıklayıcı olduğu ölçüde referans oluşturacaktır.

Kuramsal Açından Dış Politika, Kimlik, Söylem ve Eleştirel Söylem Analizi (ESA)

Ulusal çıkarın kimlik aracılığıyla tanımlanması, rasyonel ve yararçı dış politika alanının dışına çıkılmasının yanı sıra gerek yerel düzeyde gerek küresel düzeyde özneler-arası bir karşılıklı etkileşim ağı içinde sosyolojik bir dokunun oluşmasında etkili olan bir dizi sosyolojik faktörün devreye girmesini beraberinde getirmektedir. Uluslararası politikanın bu sosyolojik doku içerisinde yer alan aktörlerin ve sahip oldukları düşünce ve inançların, karşılıklı olarak etkileşimleri sonucunda inşa ve yeniden inşa edilen ulusal çıkar ve kimlik (Christiansen vd. 1999: 556) üzerinden kavranmasında Toplumsal İnşacılık kuramı uluslararası ilişkiler disiplini alanında çalışanlara önemli analitik araç ve yöntemler sunmaktadır. Toplumsal İnşacılık kuramı, dış politikayı sadece mekanik olarak güç temelinde tanımlamayı reddeder bunun yerine uluslararası politikadaki olay, olgu ve süreçleri anarşik bir uluslararası ortamda devletin davranışlarını belirleyen ontolojik unsurların: ilkeler, normlar, değerlerin de dikkate alınarak analiz edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Walters 2002: 86).

Uluslararası politikanın geleneksel başat öznesi konumundaki ulus-devleti yerinden ettiği öne sürülen bireyler, çeşitli toplumsal gruplar ve bütün olarak toplum, sahip oldukları ilkesel, bilişsel, deneyimsel dağarcıklarındaki kolektif değer taşıyan unsurları kullanarak etkin birer uluslararası oyuncu olarak sistemi ortaklaşa kurgular ve inşa ederler (Wendt 2012: 280). Bu bağlamda Toplumsal İnşacılık kuramının kavramlarından biri olan “özneler-arasıçılık” (inter-subjectivity), bireysel değil bireylerin ortaklaşa paylaştıkları kolektif değerleri ifade etmektedir (Barkin 2010: 26). Hazır ve

verili olmayan bu ortak toplumsal değerlerin oluşturulması, paylaşımı ve nesilden nesile aktarımı değişime açık ya da kapalı olmalarına bağlı olarak toplumsal kimlikler içinde yaşam sahası kazanırlar. Bu süreçte dil yaşamsal öneme sahip bir iletişim aracı olarak işlev görmektedir (Gökberg 1997). Bakhtin dilin öznel-arası ilişkiler aracılığıyla “dünyanın kavramlaştırılması” işlevine sahip olduğunu ileri sürmektedir (Guillaume 2002: 7).

Söylem toplumsal ve siyasal gerçekliğin ayrılmaz bir parçasıdır (A-chard 1994: 80). Dilin toplumsal ve siyasal gerçeklikle ilişkisel örüntüsünün analitik olarak ortaya konulmasında en sık kullanılan yöntemlerden biri, Eleştirel Söylem Analizidir. (ESA- Critical Discourse Analysis, CDA) ESA genel olarak aşağıdaki önermeleri içermektedir:

- ESA toplumsal sorunlara değinir;
- Güç ilişkileri söylemseldir;
- Söylemler toplumu ve kültürü oluşturmaktadır;
- Söylemler ideolojik iş görür;
- Söylem tarihseldir;
- Metin ile toplum arasındaki bağ ilişkiseldir;
- Söylem çözümlemesi yorumlama ve açıklama temellidir;
- Söylem bir toplumsal eylem türüdür (Huckin vd. 2012:108).

Söylem ile toplumsal yapı arasındaki çok boyutlu, geniş ve girift ilişkiler düzeninde dilsel ve dilsel olmayan iletişim araçlarının çokluğu ve çeşitliliği mevcuttur. Gee’ye göre “Biz dünyayı sürekli olarak ve etkin bir biçimde sadece dil aracılığıyla değil aynı zamanda eylemler, lengüistik olmayan sembol sistemleri, nesnelere, konular, teknolojiler ve düşünme, değer verme, hissetme ve inanmanın özgün yolları ile birlikte kullanılan dil aracılığıyla inşa ediyoruz ve yeniden inşa ediyoruz” (Gee 2001: 11). Gee sosyal gerçekliğin bu şekilde tanımlanmasında yeni bir kavram olarak “D-discourse” (“S-Söylem”) kavramını önerir. Ona göre, dil aracılığıyla toplumsal gerçekliğin altı alanı inşa edilmektedir: maddi dünya, eylemler, kimlikler ve ilişkiler, politika, bağlantılar ve göstergeler (Gee 2001: 12).

Bilindiği üzere Soğuk Savaş sonrası reel uluslararası politikanın “türbülans” ortamında sadece çıkarlar ve kimlikler çatışmamakta aynı zamanda kimliklerin içinde biçimlenen söylemler de diyalektik karşıtlık içinde yeniden üretilmektedir. Kuramsal olarak “kimlikler söylemin içinde ve söylemler tarafından inşa edilir” (Torfing 1999: 32). Söylemi oluşturan birimlerin anlamları sürekli olarak yeniden ve yeniden müzakere edilir. Malinova ve Casula’a göre, siyasal kimliğin oluşumu, bir biri ile çelişen/çekişen hegemonik ve hegemonya karşıtı söylemlerin içinde ve karşılıklı etkileşimi sürecinde oluşur, gelişir ya da değişir. Bu sembolik bir mücadeledir ve bu mücadelede birçok söylem “diyalogu ve taviz arayışını amaçlamaz aslında hegemonya için rekabet eder” (Malinova vd. 2010: 173). Toplumsal bir kurgu olarak kimlik, içinde biçimlendiği söylemin boş anlamlı kavramlarının mecazi olarak içini doldurur ve farklı kimlik kurgularında “demokrasi”, “ege-

menlik” ve benzer kavramlar farklı içerikler ile donatılır. Örneğin, realist yaklaşımlardaki tanımından farklı olarak egemenlik toplumsal inşacılık açısından “...bir devletin ya da bir ulusun sosyal ya da politik olarak “Biz” ve “Onlar”, iç ve dış arasındaki sınırları sürekli ilerleyen bir süreç içinde inşası” olarak tanımlanabilir (Makarychev 2008: 2).

Öte yandan kimlikler dinamik toplumsal kurgular oldukları için değişime az ya da çok açıktırlar. Oluştukları durağan olmayan bu genel bağlamda çoğunlukla devlet tarafından geliştirilen resmi hegemonik söylem “her zaman geçici olarak istikrarı sağlar” (Casula 2007: 3). Bu şekilde geçici olarak sabitlenen genel toplumsal gerçekliğin kavranmasında bir diğer değişle “iç çevre” ve “dış çevre”ye ait unsurların karşılıklı olarak etkileşimlerinin analizinde, söylem aracılığıyla inşa edilen kimliklerde “Biz”in “Öteki” ile diyalektik olarak ilişkilendirilmesinin analiz edilmesi önem kazanmaktadır.

Rus Dış Politikasında Tartışmalı “Öteki”: ABD

Sovyetler Birliği, iki kutuplu uluslararası sistemin egemen olduğu Soğuk Savaş dönemi sona ermeden daha dış politikasının yaşam kaynağını oluşturan komünist ideolojiyi bir yana bırakmış ve devletin çöküşünü engellemek amacıyla Gorbaçev döneminde planlanan reformlar ve uygulamaya konulan politikalarla Batı ile tam olarak bütünleşmeye yönelmiştir. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra da Yeltsin’in iktidarı döneminde Atlantikçi çizgi Rus dış politikasında sürdürülmek istenilmiş ancak “sürdürülebilir” olamamıştır. Kozirev’in Dışişleri Bakanı olduğu dönemde Rusya’nın dış politikasındaki tercihi, Sovyet sonrası coğrafyayı ihmal etme pahasına Batı ile sıkı bir işbirliği olmuştur. Rusya tarafından çok fazla arzulanmasına karşın ayakta kalmada çıkış yolu olarak görülen Batı ile ittifak stratejisi uzun ömürlü olmamıştır. Rus uzman Tsygankov’a göre, bu durum Batı’nın olumsuz tutumundan kaynaklanmaktadır: Zira “Batı ulusları, Rusya’yı kurumlarında eşit bir üye olarak kabul etmeye hevesli” olmamışlardır (Tsygankov 2013: 3).

NATO’nun 1994 tarihli genişleme kararı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın Kosova’ya müdahalesi (1999) ve benzeri gelişmeler, Rusya’nın Batı ile “çok kutupluluk”, “çok yönlülük” ve “bölgesel güç” üzerine temellendirdiği Batı politikasını gözden geçirmeye yöneltmiştir. Yevgenii Primakov’un Dışişleri Bakanlığı döneminde ortaya koyduğu “çok değişkenli” (multi-vector) dış politika konsepti çerçevesinde Rusya, Batı ile tek yönlü ilişkiler yerine Avrasyalı bir büyük güç olarak Çin, Hindistan ve İslam dünyası gibi bölge oyuncularını ile çok yönlü işbirliğine yönelmeyi tercih etmiştir. Böylece Rusya, uluslararası politikanın ABD kadar güçlü olmasa da onunla eşit bir aktörü olmayı hedeflemiştir.

Rus dış politikasındaki bu eğilim Vladimir Putin’in iktidara geldiği 1999 yılından sonra da devam edecektir. ABD’ne yönelik olarak gerçekleştirilen 11 Eylül terör saldırıları sonrasında küresel teröre karşı mücadele amacıyla Rusya’nın ABD ile Afganistan’da stratejik işbirliği yapması bu eğilim açısından istisna sayılabilir. Irak, Libya, Suriye gibi uluslararası çatışma-

larda Rusya ABD ile açıkça karşı karşıya gelmiş hatta Ukrayna’daki gelişmeler ve özellikle Kırım sorunu konusunda ABD ve Avrupa Birliği Rusya ile çatışmanın eşiğine kadar varmıştır. Aslında Soğuk Savaş sonrası dönemin uluslararası politika akışı içerisinde Rusya’nın AB ile daha ender ABD ile olan ilişkilerinde daha sık olmak üzere birçok ciddi uluslararası kriz yaşanmıştır: NATO’nun Kosova müdahalesi (1999), Irak’ın işgali (2003), AB ve NATO’nun genişlemesi (2004), Turuncu Devrim (2004), NATO Füze Savunma Sistemi projesi (2002-2007), Libya müdahalesi (2011), Kırım sorunu (2014) gibi. Bununla birlikte 2000’li yıllarda Rusya’nın Batı ile ilişkilerde işbirliği temelli gelişmeler de söz konusu olmuştur. Örneğin silahsızlanma alanında START III’ün imzalanması (2010) Rusya ile Batı arasındaki silahsızlanma alanında işbirliğinin somut bir başarısı olarak tarihe geçmiştir (Casula 2014: 2).

Rusya Savunma Bakanı Sergei İvanov’un 27 Ekim 2003 tarihinde “Moskovsky Komsomolets” gazetesine verdiği röportajdaki değerlendirmesi – “İki ülke düşman da değil dost da” (Dedeoğlu 2008: 38)– ABD-Rusya ilişki düzenini yansıtan en yalın ifadelerden biri olarak bugün de geçerliliğini korumaktadır. İki devlet arasında ilişki düzeninin ağırlıklı olarak çatışmacı/rekabetçi oluşunu dikkate alarak Bulgar uzman Ivan Krastev Rusya ile Batı arasında ilişkilerinin genelde işbirliği eksenli olmamasını, Batı’nın post-modern devlet mantığının Rusya’nın klasik modern devlet mantığı ile uyumsuzluğundan kaynaklandığını öne sürmüştür (Krastev 2007: 10).

Sovyetler Birliği’nin dağılmasını izleyen ilk 20 yıl boyunca Rus dış politikası genelde tepkisel olmuştur (Lukyanov www.rt.com/politics). Ancak özellikle Putin’in iktidarı devraldığı 2000’li yıllarından başlayarak Rusya dış politikasında daha proaktif bir tutum sergilemeye başlamıştır. Enerji kaynaklarını dış politikada başarı bir biçimde kaldıraç olarak kullanmaya başlayan Rusya “devrik süpergüç güçsüzlüğünü” ardında bırakmaya başlamış ve Batı’nın uluslararası politikada kendisini eşit bir muhatap olarak alması gerektiğini defalarca dile getirmiştir. Rus Devlet Başkanı Putin’in yaptığı çeşitli açıklamaları bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.¹

Putin’in iktidarda olduğu dönemde zaman zaman sertleşen Batı karşıtı söyleme karşın Rusya genelde dış politikasında risklerden kaçınan ve “egemenlik ve müdahale etmeme ilkelerinin geleneksel anlamını koruyan” muhafazakâr bir oyuncu olarak bekle ve gör taktiği izlemektedir (Tsygankov 2013: 2). Sovyet sonrası Rusya’nın dış politika söyleminde kuvvetli güç ve

---

¹ “Ortaklarımızın, Rusya’nın görüşlerini ve çıkarlarını dikkate almayan tek taraflı adımlarının değerlendirilmesi yapılacak ve cevap olarak gerekli karşılığı bulacaktır.” (Putin, www.putin-2012.ru) “Bunun da ötesinde, dünyada güvenliğin, onu “atlatmaya” çalışarak, jeopolitik konumunu zayıflatarak, savunma kapasitesine zarar vererek değil sadece Rusya ile birlikte sağlanacağından eminim. “Uluslararası politikada, bütün devletler için en önemli unsurlardan birini, güvenliğin bölünmezliği, aşırı güç değişiminin kabul edilmezliği ve değişmez ilkelerine koşulsuz olarak uyma oluşturmaktadır. Bu unsurlara dikkat edilmediğinde uluslararası ilişkilerde istikrar ortadan kalkar.”(www.putin2012.ru)

jeopolitika vurguları olmasına karşın Mankoff'a göre, uluslararası sisteminin yapılandırılması açısından Rusya'yı, revizyonist değil daha çok statükocu bir uluslararası aktör olarak değerlendirmek daha doğrudur (Mankoff 2011: 21).

Soğuk Savaşın sona etmesiyle çöken uluslararası sistemin değişen güç dengeleri içinde Rusya'nın karşılaştığı en önemli sorun, ABD'nin hegemonik pozisyonun güçlenmesi nedeniyle tek kutupluluğa doğru hızla evrilen uluslararası sistemde devrik süpergüç olarak kendisini ne şekilde konumlandıracağı sorunu olmaya devam etmektedir. Yeltsin döneminde geliştirilen model, "çok taraflılık" iken Putin'in iktidarında bu "çok kutupluluk" modeli olmuştur.

"Yeltsin'den sonra Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte Rus dış politikasında "çok kutupluluk" kavramına yeniden güçlü bir vurgu yapılmıştır. Bu kez, Primakov döneminde farklı olarak Moskova çok taraflılığı çok kutupluluğun önüne geçirmiş Rusya'nın Batı merkezli uluslararası kurumsal düzenlemelere katılma hakkını kullanma konusundaki kararlılığı ortaya koymaya başlamıştır. Nitekim bu dönemde Rusya'da terk edilen Anti Balistik Füze Antlaşması yerine Batı ile ortaklaşa güvenlik kurumlarının tasarlanarak gerçekleştirilmesi, DTÖ adaylığı/üyeliği, NATO ile daha sıkı bir işbirliği ve Orta Asya bölgesinde kolektif güvenliği sağlamak üzere Rusya'nın önderliğinde Ortak Güvenlik Antlaşması Örgütünün kurulması gibi dış politika girişimleri, Rusya'nın dış politikasında "çok taraflılık" temelli küresel yönetim anlayışının uygulamaya aktarılmasını ifade etmektedir. Buna dayanarak Putin, Münih Konferansında ABD'ni "tek taraflılık" ve uluslararası hukukun temel ilkelerini göz ardı etmekle itham etmiştir. Batı'nın Rusya'nın "çok taraflılık" konusundaki niyet ve çabalarını yeniden görmezden gelmesi nedeniyle Rusya, Şangay İşbirliği Örgütü gibi Batı merkezli olmayan bölgesel platformları kullanmayı tercih edecektir. Bu bağlamda BRİC üyesi devletlerin Yekaterinburg'daki ilk zirvesine ev sahipliği yapan Rusya zirve sonucunda yayınlanan ortak bildiriye, kendisinin yıllardan beri savunduğu "dengeci demokratik ve çok kutuplu bir dünya düzeni" kurulması gereği üzerinde sağlanan uzlaşa beyan edilmiştir. Böylece Rus uzman Tsygankov'a göre, Batılı olamayan üye devletlerin onayıyla Rusya'nın "çok kutuplu ve çok taraflı dünya düzeni" konsepti uluslararası meşruiyet kazanmıştır (Tsygankov 2013: 3).

Tsygankov'un "Batı sonrası Dünya" ("Post-Western World") diye tanımladığı günümüz uluslararası sistemde Batı, uluslararası politikada ve ekonomide tekel konumunu yitirecektir ancak Rusya'nın savunduğu dünya düzeni modeline karşı koyacak niyet ve kapasiteye sahip olmaya devam edecektir. Öte yandan Rusya'nın hala önemli ölçüde üstesinden gelemediği yolsuzluk, ekonomide petrol ve doğal gaz gibi hammaddelere olan aşırı bağımlılık, otoriter rejim, demografik küçülme, kimlik krizi gibi iç çevre sorunları nedeniyle uluslararası sistemde bağımsız bir kutup ya da merkez olarak kendini konumlandırması reel olarak şimdilik pek olanaklı görülmemekte-

dir (Tsygankov 2013: 4). Bu nedenledir ki Rusya denge politikaları izlemeyi tercih etmektedir. Batı ile ilişkileri genelde rekabetçi ancak çatışma potansiyeli taşımamaktadır. Rusya, karşılıklı bağımlılık temelinde Batı ile ilişkilerini çatışmadan kaçınarak sürdürmeyi tercih etmektedir.

Muhafazakâr bir oyuncu olarak Rusya'nın kendi ve herhangi bir uluslararası oyuncunun uluslararası politikanın etkin bir öznesi olarak en fazla vurgulanan özelliğini “egemenlik” ve egemenliğe ilişkin olarak bağımsızlık, toprak bütünlüğü yanı sıra sınırların dokunulmazlığı oluşturmaktadır. Rus dış politika söyleminde egemenliğe yapılan vurgu, özellikle Rusya'nın kendi güvenliği açısından doğrudan tehdit olarak algıladığı yakın çevresinde, Gürcistan ve Ukrayna'da meydana gelen “renkli devrimleri” destekleme yoluyla ABD'nin demokratikleştirme politikalarına karşıtlık olarak geliştirilen “*egemen demokrasi*” söyleminde daha da kuvvetlenmiştir.

2005 yılı, Rus dış politikasının seyrinde önemli bir kırılma noktasını oluşturmaktadır. Rus dış politikasında bu dönemde üç yönlü bir dönüşüm yaşanmıştır: “yeni bir Rus ulusal ideolojinin oluşturulması, küresel Rus dış politikasına yeni bir vurgunun yapılması, Rusya-BDT politikasında radikal bir sıçramanın gerçekleşmesi” (Poti www.Scr-hokudai-ac.jp/publicitn) Rusya Federasyonu Savunma Bakanı Sergei Ivanov'un ilan ettiği Rus ulusal ideolojisi, “*egemen demokrasi*”, güçlü bir ekonomi” ve “güçlü askeri güç” sacayağı üzerine oturtulmuştur (Ivanov www.Km.ru).

Rusya'nın Kimlik Arayışı ve “Yeni” Rus Kimliğinin Entelektüel Kaynakları

Tarihsel açıdan Rusya'nın ulusal kimlik arayışı 18.yüzyıla kadar geriye gider. Çarlık Rusya döneminde geliştirilen ulus-üstü emperyal kimlik, imparatorluğun dağılmasından sonra yerini ideolojik içerikli ve uluslararası sistem açısından kuşatıcı olma iddiasında olan sosyalist kimliğe bırakmıştır. Bu kimlik SSCB'nin çevresinde etkisini daha 60 lı yıllarda içerdeki etkisini ise 80 li yılların ortalarına doğru yitirmeye başlamıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte “*homos sovieticus*” kimliğini ardında bırakmak zorunda kalan Rusya (Popescu www.ceeol.com) kimlik inşa sürecinde Batı'yı içselleştiren ya da tamamen/kısmen dışlayan alternatifler üretme sürecinde kalıcı bir kimliğe kavuşamamıştır. Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte liberalizmin komünizme karşı kesin zafer kazanmasına ilişkin aşırı iyimserliğe karşın ideoloji uluslararası politikaya güçlü bir şekilde dönüş yapmıştır. “Onun (ideolojinin) yerine çok daha köktenci niteliğe sahip olan gelenekler ve geleneksel değerler arasında ürkütücü bir karşıtlık daha da keskinleşmiştir: özellikle Batı tarzı yaşam ile dünyanın kültürel-dinsel bakiyesi olan İslamiyet arasında. Bu çatışmada asıl tehlike, dünyanın Batılı olmayan kısımlarında iyi organize olan güçlerin gerçek anlamıyla silah gücüyle Batılı olmayan yaşam tarzı ve kültürel varlıklarının minimum düzeyde yarışabilirliğini göstermeye yönelik saldırgan eğilimleri oluşturmaktadır” (Torkunov www.Intertrends.ru/tenth). Soğuk Savaş son-

rası dönemin başlangıcında uluslararası sisteme hâkim olan iki genel eğilim, demokratikleşme ve özgürleştirme, özellikle 11 Eylül 2001 uluslararası terör saldırıları ile birlikte güvenlik kaygılarının birey hak ve özgürlükleri ön-
celemesinin sonucu bütün dünyada gelişmiş Batı devletleri dâhil ılımlı muhafazakârlığa yönelimleri olmuştur. Rusya da bu genellemenin dışında yer almamaktadır (Torkunov www.Intertrends.ru/tenth).

“Uluslararası iletişimin makro düzeyinde bugünkü dünyanın yeni medeniyet kutupların oluşmasına ve mikro düzeyde değerlerin kutuplaşması eşlik” ettiği bir ortamda (Martı’nov www.intertrends.ru) Olga Malinova yetkin ve kalıcı bir Rus kimliğinin inşasındaki süreci olumsuz etkileyen uluslararası ölçekteki faktörleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. Yeni makro politik topluluğun jeopolitik ve kültürel/sembolik sınırları konusundaki belirsizlik;
2. Sovyet geleneğin ulusu tanımlamadaki engelleyiciliği;
3. Değişen uluslararası ortamda anlamlı “Öteki”nin çelişik algıları (Malinova 2013)

Yeni kimlik inşa sürecinde Rusya’da biri “ulusal kimlik” diğeri “demokratik kimlik” olmak üzere eş zamanlı olarak gelişen ve iç içe geçen iki büyük kimlik krizi yaşanmaktadır (Casula 2007). Rusya’nın tarihsel ve kültürel aidiyetini oluşturan ve kendisine özgü unsurlardan arındırılarak oluşturulan ilk Sovyet sonrası kimliğin ana unsurlarını piyasa, demokrasi ve “yeni-Batıcılık” oluşturmaktaydı. Ancak 90’lı yıllarında içeride yaşanan siyasal ve ekonomik krizler yanı sıra Batı ile ilişkilerde beklentilerin karşılanmamasıyla yaşanan hayal kırıklıkları sonucunda “yeni-düşünürler”in yerine “yeni-devlet kurucuları” ve geliştirdikleri “*egemen demokrasi*” söylemi geçecektir (English 2000: 235-240).

Rusya’nın özellikle Sovyet sonrası coğrafyaya yönelik olarak geliştirdiği “Yakın Çevre” doktrini çerçevesinde izlediği politikaların meşruiyetini sağlayan Neo-Avrasyacılık düşünce akımı temelinde yapılandırılan yeni Rus kimliğinin Batı referanslarını dışlayarak oluşturulması Batı tarafından Rus emperyalizmi olarak algılanmıştır. Müller’e göre bu durum, Rusya’nın emperyal kimlik kodlarından vazgeçmemesi ve Rus kültürü ile enternasyonal Sovyet misyonunu uyumlaştıramamasından kaynaklanmaktadır (Müller www.emecon.eu/Mueller: 7). “Evensel bir misyona sahip üstün bir medeniyet ve transandantal bir imparatorluk olarak Rusya idealinin” (Prizel 1997: 155) korunuyor olması çoğu zaman dünyada ve özellikle Batı’da emperyal bir geçmişe sahip olan Rusya’nın emperyal yayılma eğiliminde bir aktör olarak algılanmasına yol açmaktadır.

Rusya’nın geliştirdiği “*egemen demokrasi*” konseptinin koordinatlarının ortaya konulması açısından kavramın, Rusya’nın siyasi düşünce tarihi içinde doğru konumlandırılması önem kazanmaktadır. Tarihsel süreçte Rus siyasal ve toplumsal düşüncesi kabaca iki karşıt ana eksen etrafında şekillenmiştir: Batıcılık/Atlantikçilik ve Slavofili. Her iki entelektüel ve ideolojik yaklaşımın ortak yanı Rus kimliğinin inşasında olumlu ya da olumsuz refe-

ransta bulunulan kimliğin Batı olmasıdır. Rusya’nın “Ötekisi” imparatorluk döneminde Avrupa olmuş, Sovyetler Birliği döneminde ise Avrupa yanı sıra ABD olmuştur. Batı ile ilişkilerinde çoğu zaman “...Rusya “özgüven” ve “savunma” psikolojileri arasında” gidip gelmiştir (Erşen 2010: 8).

İki kanadı (liberaller ve devrimci demokratlar) bünyesinde barındıran ve başlıca temsilcileri Chaadayev, Herzen, Belinsky, Granovsky, Kavelin, Struve, Sakharov olan Batıcılar, Rusya’nın modernleşmesini kaçınılmaz olarak Batılılaşma yoluyla gerçekleştireceğini savunmuşlardır (Okara 2007: 11). Gelenekselciler ve Avrasyacılar diye iki gruptan oluşan Slavofil kanatta yer alan aydınların –Khomyakov, Gogol, Dostyevsky, Danilevsky, Leontyev, Trubetskoi, Savitsky, Ilyin, Solzhenitsyn– Rusya’nın modernizasyonu için geliştirdikleri kalkınma modelinde ise Batı bulunmamaktadır diğer bir deyişle Batı reddedilmektedir. Bu iki ana eksen arasında ayrı bir eksen oluşturacak kadar güçlü olan üçüncü bir kanat bulunmaktadır: “Muhafazakârlar”. Resmi “halkçılık” (“narodnost”) çizgisinde kalkınma modelleri üreten bu kanadın başlıca temsilcileri: Karamzin, Sperancy, Uvarov, Pogodin, Tyuchev, Katkov, Pobedonostsev, Tikhomirov ve Solonevitch gibi aydınlar olmuştur (Okara 2007: 12).

Rusya’nın “Batı Usulü” Demokratikleşmesi ve Geliştirdiği Demokratik Söylem

Soğuk Savaş sonrası dönemin “uluslararası ilişkiler(i), en azından legal düzeyde, siyasetin Machiavellist tanımı ve pratiğinden “kozmpolitan uluslararası etik”e doğru bir kayma eğilimindedir” (Öke 1997: 219-220- 223). Küreselleşmenin yeni post-modern neo-liberal etiği içerisinde liberal demokrasi a) “kimlik-fark” ilişkisini tanıma b) kimlikler arası diyalog c) çoğulcu bir devlet-toplum ilişkisi d) farklı kimlikler arasında “siyasal etki eşitliğini” işlevlerine sahip bir mekanizma olarak tanımlanmaktadır (Öke 1997: 14-15).

Kuramsal açıdan “post-modern çoğulculuk” söyleminde “sınırlar-arası, tek bir yörenin tecrübelerini aşan küreselleşmiş bir demokrasi” (Öke 1997: 19) kozmpolit bir küresel toplum içine yerleştirilmektedir. Bunun yanı sıra olgusal düzeyde “demokratikleşme”, Soğuk Savaş sonrası dönemde özellikle uluslararası politikada sıkça kullanılan bir araç haline getirilmekte ve uluslararası sistem düzeyinde “demokrasi adına” bu tür müdahalelerin uluslararası hukuk açısından meşruiyetinin sorgulanmasına daha çok tanık olunmaktadır.

Bartolini’ye göre demokrasi, önceki dönemlere göre çok daha kolay ihraç edilmektedir; tavandan tabana demokratikleşmenin siyasetin yeniden yapılandırılmasına yol açacağı beklentisine karşın demokratikleşme süreci halen yoğun tartışmalara konu olan “ön cephe” (“facade”) demokrasisine dönüşür; yapısal yeterliliğine karşın işlevsiz yetersizliğe sahip bir demokrasi biçimini alır” (Bartolini 2005: 408). Bu ve benzer değerlendirmeler, “de-

mokratikleşme sürecinde” iç çevre faktörlerinin daha fazla dikkate alınması gereğini ortaya koymaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda Rusya Federasyonu yanı sıra ortaya çıkan tüm yeni bağımsız cumhuriyetlerin siyasal rejimlerinin evrensel norm ve standartlara göre yeniden yapılandırılması, genel olarak ulus ve devlet- kurma süreçlerini şekillendiren “uluslaştırıcı” devletin (Brubaker 1995: 124) uyguladığı “patolojik” politikaların (Rae 2002) damgasını vurduğu sancılı bir süreçte gerçekleştirilmektedir (Meleshkina 2010). Öte yandan geçiş aşamasında bulunan devletlerde demokrasiye geçiş ve daha sonra demokratik rejimin sürdürülebilir hale getirilmesi sürecinde etkili olan dış çevre faktörleri değerlendirildiğinde “demokratik olamayan” demokratikleştirme politikaların günümüz uluslararası politikanın rutini haline dönüştüğü görülmektedir.

Bilindiği üzere, Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte ABD uluslararası sistemin tek süper gücü haline gelmiş ve uluslararası politikaya güçlü bir biçimde yön verme kapasitesine sahip bir aktör olarak hegemonik bir pozisyon kazanmıştır; dış politikasında barışçıl/barışçıl olmayan araçlara başvurarak bu konumunu koruma yönünde politikalar izlemiştir. ABD'nin hegemonik pozisyonunun (Brooks vd. 2002: 20) varlığı doğal olarak sadece izlediği reel politika ile sınırlı kalmamıştır. Küresel normatif bir güç olarak ABD hegemonik pozisyonunu meşrulaştırmak ve kalıcı kılmak amacıyla liberal Batı demokrasisini, ilke ve değerleriyle yer kürenin bütününe yayma misyonunu üstlenmiştir. 2002 tarihli ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinde bu misyon şu şekilde tanımlanmıştır: “ABD, özgürlük ve adaleti savunmak zorundadır çünkü bu ilkeler her yerde ve bütün insanlar için doğru ve gerçek olan ilkelerdir”. “Demokrasi evrenseldir.” söylemi yerine ABD “Amerikan değerleri evrenseldir.” şeklinde hegemonik bir söylem geliştirmiştir (Rice 2009: 49). ABD'nin 11 Eylül 2001 terör saldırılarının yarattığı şiddetli sarsıntı ile biçimlenen uluslararası güvenlik algısı temelinde geliştirdiği “evrensel Batı liberal demokrasi” söyleminde “modern dünyanın” “Ötekisi”, “Batı/diğerleri”, “Müslüman inançlılar/ inançsızlar”, “gelişmiş demokrasiler/İslami faşizm” (Casula 2007: 20) gibi zıt anlamlı kavramlar kullanılarak inşa edilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılması aşamasında ve dağıldıktan sonra ayaklarının üzerinde durmaya çalışan Rusya Federasyonu'nun geliştirdiği demokratik söylem, Atlantikçi ya da Batıcı kimliğin içine yerleştirildiği söylemdir. Rus liberallerin temel değerleri olarak “özgürlük, bireysellik, Batı pazar ekonomisi ilkeleri yoluyla modernleşme, Rusya'nın bağımlı gelişme stratejisini kabul etme” (Okara 2007: 12) ilkeleri etrafında geliştirilen ve a) devlet kontrolünden kurtulma b) sosyal adalet c) refah (Casula 2007) gibi belli başlı metaforları kullanan bu söylemde Rusya'ya özgü ve özgün hiçbir unsura yer verilmemektedir.

Rus siyasal düşüncesinin tarihsel gelişim sürecinde liberalizm, özellikle Çarlık Rusya'sı döneminde çeşitli formlar altında gelişerek önemli bir çeşit-

lilik ortaya koymuştur: hristiyan liberalizm (Speranskii), demokratik liberalizm (Kunitsin, Granovski), muhafazakâr liberalizm (Çiçerin, Kavelin, Stuve), sosyal liberalizm (Hovgorodtsev) ve komünal liberalizm (Trubetskoi, Frank, Kovalevski, Kareev) (Osipov 1996). Liberal akımlarda böylesine zengin bir çeşitliliğin varlığı, Rus siyasal kültürü içine Batı tipi liberalizmin olduğu gibi aktarımının söz konusu olmadığını aksine Rusya'nın siyasal kültür ve değerlerinin yanı sıra siyasal yapısının ve işleyişinin dikkate alınarak demokratik siyasal söylemin geliştirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda örneğin muhafazakâr liberalizm akımının önemli temsilcisi Çiçerin geliştirdiği liberal felsefesinde özgürlükleri iktidar ve hukuk ile ilişkilendirilmiştir. Çiçerin'in tanımında “Koruyucu liberalizmin esası, özgürlük öncülleri ile iktidar ve kanun öncüllerinin uzlaşısında yatar. Siyasal yaşamdaki sloganı: liberal önlemler ve güçlü iktidardır” (Çiçerin 1862: 634). XIX yüzyılda geliştirilen bu liberalizm anlayışıyla geliştirilen söylem ile XXI yy Rusya'sında, Putin'in iktidar döneminde geliştirilen “*egemen demokrasi*” söylemi büyük ölçüde örtüşmektedir.

Ulusal kimlik sorunsalından daha çok ekonomik sorunlara odaklanan Yeltsin dönemindeki demokratlar Gorbaçov'un Dış Politika Konseptinden esinlenerek geliştirdikleri dış politika stratejilerini koşulsuz olarak Batı ile bütünleşmeye odaklamışlardır. Gorbaçov'un “Ortak Avrupa Evi” metaforu, tüm yer küreyi kuşatacak bir genişlikte tasavvur edilmiştir. Rusya'nın bu şekilde Batı ile bütünleşmesinin dış politika getirisine ilişkin beklentisi, “etkinlik, refah ve güç” olarak biçimlenmiştir (Malinova 2009: 144-153).

Ancak Sovyet-sonrası Rusya'da demokratik söylemin geçerliliği kısa soluklu olmuştur. Bu süre, Rus dış politikasında Batı ile tam bütünleşme amacına kilitlenildiği ve Batı ile ilişki düzeninin çatışmacı olmadığı Kozirev'in Dışişleri Bakanı olarak görev yaptığı 1992-1996 yılları arasındaki dört yıllık dönemi kapsamaktadır. Dağılan Sovyetler Birliği'nin ardılı olarak uluslararası sistemdeki pozisyonu önemli ölçüde azalan Rusya için demokratik söylemde öngörülen statü, muhafazakar bir anlayışın ürünü olarak “büyük devlet Rusya”dır. Kozirev'in ifadesiyle, “Rusya, büyük devlet olma kaderine sahip” bir devlettir (Kozyrev 1994: 62).

Bununla birlikte aynı dönemde Batı karşısında yaşanan yoğun hayal kırıklığı ile beslenen yeni-Avrasyacılık akımı paralel bir biçimde siyasal söylemde yerini almaya başlamıştır. Bu bağlamda Rusya'nın entelektüel ve siyasi çevrelerinde “Batı'dan alınan birçok düşünce, insanoğlunun tüm maddi ve manevi sorunlarını çözebilecek ideal bir toplum olarak demokrasiyi gören bir düşünce sistemi içinde yeniden yorumlanmıştır (...) Sonuç olarak “demokrat” aktivistler, demokrasiyi çeşitli gruplar ve çıkarlar arasında taviz sistemi olarak değil de komünistlerin sınırsız gücünün yerine geçen “demokratların” sınırsız gücü olarak görmüşlerdir” (Lukin 2000: 298).

“Egemen Demokrasi” Söyleminin Olgusal Bağlamı

Küreselleşmenin uluslararası düzeyde homojenleştirici ve silikleştirici, ulusal düzeyde ise yerelleştirici ve bölücü etkilerine karşı Rusya'nın geliştirdiği “*egemen demokrasi*” söylemi, bir yandan “biriciklik”e diğer yandan ise “küreselleşme karşıtı bir evrenselliğe” dayandırılmıştır. “*Egemen demokrasi*”, Rusya'nın özgünlüğü ve teklifi üzerine üretilen milliyetçi, muhafazakâr söylemlerde üretilen/türetilen/yeniden üretilen Batı'nın “Ötekisi” Rusya'nın, Batıcılar ve Avrasyacılar arasında Çarlık Rusya döneminden beri süre gelen kimlik tartışmalarında farklı bir bağlam içinde yeniden konumlandırılması olmuştur (Polegkyi 2011: 13).

“*Egemen demokrasi*” söylemi, 2005 yılı ile Sovyet sonrası coğrafyada renkli devrimlerle başlayan demokratikleşme dalgasına karşı Rusya'nın kendini savunma refleksi ile geliştirdiği Batı ve özellikle Amerikan karşıtı bir söylem olma özelliğine sahiptir. “*Egemen demokrasi*” söylemi aynı zamanda Rusya'nın siyasal sistemi merkezileştirme ve otoriterleştirme yönünde uygulamaya koyduğu ve “yönetilen demokrasi” (“managed democracy”) diye adlandırılan politikalara Batı'nın yönelttiği eleştirilere verdiği yanıt niteliğindedir.

Başlıca tarafları Medvedev, Surkov ve Ivanov olan “*egemen demokrasi*” tartışmaları Temmuz 2006 tarihli G8 zirvesinin ardından başlamış ve Medvedev hatta iktidardaki “Birleşik Rusya Partisi”ne mensup bazı parti üyelerinin şiddetle karşı çıkmasına karşın “*egemen demokrasi*” söylemi Kasım 2007 seçim öncesi parti programında yerini almıştır. (Ambrosio 2013: 83)

Rus Devlet Başkanı Putin'e yakın isimlerden biri olan milletvekili Vladislav Surkov tarafından geliştirilen, ilk kez 22 Şubat 2006 tarihinde dillendirilen ve daha sonra da popüler hale gelen “*egemen demokrasi*” kavramı, başlangıçta Kremlin yanlısı Birleşik Rusya Partisinin siyasal ve ideolojik söyleminde yer almıştır daha sonra ise Putin Rusya'sının “söylemsel” ya da faydacı gerçekliğine dönüşmüştür (Morozov 153 www.palgrave-journals.com). Rusya'nın restorasyonu amaçlı politikalarının kavramsal ve ilkesel temelini oluşturan “*egemen demokrasi*”, Surkov'un tanımıyla, “siyasal güçlerin, otorite ve kararların bütün vatandaşlar, toplumsal gruplar ve milliyetler tarafından, maddi refah, özgürlük ve adalet kazanmak amacıyla çeşitli Rusya ulusları tarafından, (Rusya'yı) oluşturan halk tarafından kararlaştırıldığı ve denetlendiği toplumsal siyasal yaşamı”dır.

Surkov diğer bazı yazılarında “*egemen demokrasi*”yi, “herkes için ve dünyada Rusya için adalet” olarak tanımlamaktadır (Puleikyte www.geopolitica.lt). Surkov göre, “*egemen demokrasi*” kavramı, Sovyet sonrası coğrafyada bağımsızlığını kazanan cumhuriyetlerin demokrasiye geçişlerini daha sağlıklı bir biçimde gerçekleştirme olasılığını ifade etmektedir. Ona göre, geçiş aşamasının başarılı bir biçimde gerçekleştirilmesi, Avrupa kıtasının istikrarı ve güvenliği açısından da önem arz etmektedir. “Geleceğin Uluslaşması” (“Natsionalizatsia Buduschego”) adlı çalışmasında Surkov, Avrupa Komisyonu Başkanı Prodi'nin 2004 yılındaki ifadesiyle “egemen de-

mokrasiler federasyonu” olarak tanımladığı AB’ne ilişkin söyleminde bu kavramın yer aldığını ve uluslararası düzeyde geniş kabul gördüğünü ifade etmektedir (Surkov www.expert.ru/expert).

Surkov’un görüşlerini paylaşan bazı düşünür ve politikacılara karşı “*egemen demokrasi*” kavramının işlevselliğini günlük politikanın rutini ile sınırlı olduğunu öne sürenler de bulunmaktadır. Rusya’da gerçekleştirilecek olan 2007 Parlamento ve 2008 Devlet Başkanlığı seçimleri öncesinde yaygın bir kullanım alanı kazanan “*egemen demokrasi*” söyleminin dış çevreden daha çok iç çevreyi siyasi olarak tasarımılamak üzere ve seçim öncesi manevra alanını genişletmek amacıyla geliştirildiğini savunanlar bulunmaktadır. (Beitane www.liia.lv) “*Egemen demokrasi*” konseptini Rusya’nın bundan sonra izleyeceği dış politikasının normatif arka planını oluşturacak ya da belki de gelecekte Sovyet ideolojik mirasındaki boşluğu dolduracak bir düşünce sistemi olarak değil de basit bir “PR Projesi” olarak değerlendiren uzmanlar da bulunmaktadır (Okara 2007). Kavramın kullanımına en önemli karşı çıkışın Putin’den sonra Devlet Başkanlığı koltuğuna oturacak olan Medvedev’den gelmesi de kavramın tartışmalı doğası açısından son derece anlamlıdır. Dönemin Devlet Başkanı Medvedev, bu kavramın yerine “reel demokrasi” kavramını kullanmayı tercih ettiğini ifade ederken Davos’taki Ocak 2007 tarihli konuşmasında “gereksiz ekstra sıfatları olmayan tam donanımlı demokrasi” den yana olduğunu belirtmiştir (Arsiukhin www.medvedev2008.ru).

“Güçlü Devlet” Söylemi

“*Egemen demokrasi*” kavramı iki temel olgu etrafında yapılandırılmıştır: 1. Rusya’nın egemenliği 2. Rusya’nın biricikliği. Popescu’ya göre, “Bu değerler demokratik değerlerdir ancak onlar Rusya’nın biricik tarihsel deneyiminden kaynaklanmaktadır ve Batı’nı demokrasi diye anladığı şeyden farklıdır” (Popescu www.ceeol.com).

90’lı yılların ortalarında Rusya’nın Batı ile ilişkilerinin kötüleşmesine koşut olarak demokratikleşme söyleminin yerine Rusya’nın ulusal çıkarlarının üstün tutulduğu ve Rusya’nın biricikliğini vurgulayan “devletçi” söylem geçmeye başlamıştır. Dağılan Sovyetler Birliği’nin ardılı konumundaki Rusya Federasyonu, on yıllar boyunca “çöken devlet” (“failing state”) gerçeğini aşmaya yönelik çabalar sarf etmektedir; Birincil olarak modernleşme hedefini gerçekleştirmeyi amaçlayan politikalarında güçlü devlet olgusuna önem vermiştir. Bu bağlamda düzenin kurulmasında, istikrar ve kalkınmanın gerçekleştirilmesinde güçlü devlet ana mekanizma olarak görülmüştür. Sovyet-sonrası Rus restorasyon ve modernizasyon politikaların yapımında bir nevi toplumsal refah ve eşitliğin gerçek garantörü olarak güçlü bir devletin merkezîyetçiliğini savunan “Leninist deneyim” den yararlanmıştır (Willerton vd. 16, www.wpsa.reaserch).

Öte yandan merkezi devlet, “obshtina” içinde konumlandığı bireyin hak ve özgürlükler alanını pozitif özgürlük yani kolektif özgürlük ile sınır-

lamaktadır. Sovyet siyasal deneyiminde olduğu gibi Sovyet-sonrası Rusya'da da devlet, bireysel hak ve özgürlüklerin sağlayıcısı ve garantörü olarak işlev yüklenmeye devam etmektedir.

"*Egemen demokrasi*" kavramının isim babası Surkov'un da aralarında bulunduğu Rus muhafazakârlarının düşünce sistematğinde yer alan düzen, istikrar, gücün devamlılığı, kontrol edilebilir siyasal sistem, devletçi ataerkillik, vatanseverlik gibi başat unsurlar temelinde inşa edilen söylem daha önce var olan devrimci/muhafazakâr felsefeden beslenerek geliştirilmiştir. "*Egemen demokrasi*" konsepti, Ivan Ilyin'in "dayanışma konseptine" dayanmaktadır. Bu söylemde Rus devleti, ulusal kimliğin ana kurucu unsuru olarak tanımlanmaktadır." Rus devleti, bütün vatandaşlarını vatansever bir dayanışma ile kucaklamaktadır: ortak bir vatan, ortak bir amaç, ortak bir iktidar, ortak bir hukuk düzeni ile. Ortak olan özelden üstündür. Özel çıkarlar, yüksek amaçlara yerini bırakmalı, onlara boyun eğmeli ve bu yönde araçsallaştırılmalıdır. Rus vatandaşı vatanına hizmet etmeye ve kendini ona adamaya mecburdur; hem şehirlerine karşı saygı, barışseverlik ve dayanışma gösterme yükümlülüğü bulunmaktadır" (Okara 2007: 14-15).

Etnik aidiyet açısından çeşitlilik arz eden Rusya Federasyonu'nda etnik çatışma potansiyeli de dikkate alınarak geliştirilen kimlik, Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği'ndeki prototipe uygun olarak etnikler-üstü bir niteliğe sahiptir. Nitekim Rusya Federasyonu "Anayasa (sı) milliyetlerini dikkate almaksızın bütün vatandaşlar için eşit hak ve özgürlükler tanımlamaktadır. "Milliyet" kavramı etnik gruplar için ayrılmışken egemenlik bu grupların toplamına değil bütün olarak "halka" atfedilmiştir." RF Anayasası bu şekilde "Rusya Federasyonu halkını" da "sivil bir ulus" (Malinova vd. 2010: 172) olarak tanımlamıştır. "Geleceğin Millileştirilmesi" yazısında Surkov benzer bir biçimde "sivil ulusu", "ülkenin bütün vatandaşlarının oluşturduğu ulus-üstü bir bütün" (Surkov 2006) olarak tarif etmektedir. Putin, iktidarının daha ilk zamanlarında etnik milliyetçiliğin devletin birliği ve bütünlüğü açısından tehdit olarak algılanması sonucunda, sivil milliyetçiliğin gelişmesi yönünde ciddi çabalar sarf etmiştir.

"Rus ulusal çıkarlarının ve kimliğinin başat yorumu" olarak ortaya çıkan devletçi söylem, yaygınlık kazanan radikal ideolojik pozisyonları marjinalleştirme olarak işlevselleştirilmiştir (Malinova vd. 2010). Demokratik bir rejimin olmazsa olmazları olan çeşitliliği ve çoğulculuğu homojenleştiren bir söylem olarak geliştirilmiştir. Devletçi söylemin en belirgin özelliğinin belirsizlik olduğuna dikkat çeken Laclau, bu özelliğinden dolayı hegemonik etkiye sahip olan "devletçi" söylemin içselleştiriciliği ve farklı yaklaşımları aynı paydada buluşturuculuğu sayesinde popülist bir söylemin yaygınlığını kazandığı tespitinde bulunur (Laclau 2005; Malinova vd. 2010: 174). Oysa ki, Rusya'nın siyasi elitlerin her zaman savundukları tez devlet eliyle geliştirilen reformların uygulanmasında güçlü bir devlete ihtiyaç olduğu şeklinde olmuştur. Sivil toplumun zayıf olduğu bugünkü Rusya'da da otoriter devlet anlayışı ile demokrasi çelişmemektedir. Rusya Federasyonu Anayasası, va-

tandaşların hak ve özgürlükleri ile güçlü devlet olgusunu birleştirmiştir. (www.er.ru/news)

Egemenlik ve Küreselleşme Karşıtlığının Söylemi

Putin iktidarının resmi söyleminde Rus dış politikası nitelendirilirken sürekli olarak pragmatizme, çok boyutluluğa, şeffaflığa ve öngörülebilirliğe vurgu yapılmaktadır; (Saccetti www.mid.ru/bdomp) klasik bir ulus devlet olarak Rusya'nın dış politikasını belirleyen en önemli unsurun ulusal çıkar olduğunun altı kuvvetlice çizilmekte ve egemen bir devlet olarak iç çevresini düzenlemekte ve uluslararası politikada kendini konumlandırmakta özgür ve bağımsız olduğu belirtilmektedir (Mankoff 2011: 20).

Rusya'da geliştirilen “*egemen demokrasi*” konsepti, küresel rekabet, enerji kaynakları için jeopolitik mücadele, ABD başta olmak üzere bazı büyük güçlerin bazı devletlerin egemenlik alanlarını sınırlama yönündeki müdahaleci politikaları ve renkli devrimler gibi uluslararası sorunların egemen olduğu uluslararası siyaset arenasında başat uluslararası aktör olarak ulus-devletin “Westphalia modeline” uygun olarak tasarımılanan uluslararası sistem içinde ve “yırtıcı küreselleşmeye” karşı koymak için geliştirdiği stratejilerde egemenliğinin korunmasını ifade etmektedir. Aynı zamanda “*egemen demokrasi*” Soğuk Savaş sonrası dönemde bazı siyasa yapıcılar ve akademisyenler tarafından “Post-Westphalia” düzeninin siyasal, ekonomik, ideolojik ve kültürel kurgusu içinde konumlanmayı reddeden Rusya'nın dış politika retoriği ve pratiğinin ürünüdür.

2012 Devlet Başkanlığı seçimleri arifesinde yayınladığı makalelerinden yedincisi olan “Rusya ve Değişen Dünya” (“Russia and the Changing World”) yazısında Vladimir Putin, Rusya'nın bağımsız bir dış politika yürütme ayrıcalığına sahip olduğunu belirtmiş ve Rus dış politika amaçlarının “Rusya'nın dünya siyasal haritasındaki biricik yeri yanı sıra tarihteki ve medeniyetin gelişmesindeki rolünü yansıttıklarını” görüşüne yer vermiştir. (Putin www.Russiaprofile.org/politics) Aynı yazısında, uluslararası politikanın temel ilkelerinin “bütün devletler için güvenlik hakkı”, “aşırı güç kullanımının kabul edilmezliği” ve “uluslararası hukukun temel ilkelerine koşulsuz uyma” olduğunu ifade edilirken olgusal düzeyde ABD ve NATO'nun bu ilkeler temelinde işleyen “modern gelişme mantığını” bozduklarını ve bunun sonucunda da Rusya'nın Batı ile ilişkilerinin çatışma zeminine çektiklerini öne sürülmektedir.

Putin dönemi Rus dış politika yapıcılarının algısında ABD'nin uluslararası hegemonik konumu, Soğuk Savaş sonrası dönemin uluslararası sisteminin tek kutupluluk biçiminde evrilerek devletlere-arası ilişkilerin demokratik bir düzen içinde gerçekleşmesini engellemektedir. Uluslararası sistem için Rusya'nın geliştirdiği çok-kutupluluk/çok-merkezlilik modeli, devletlerarası ilişkileri uluslararası politikanın gerçekleştirilmesinde demokratik bir işleyişe sahip olmasını sağlamakta ve Batı'nın ve özellikle ABD'nin demokratikleşme adına başka devletlerin içişlerine müdahaleyi engellemek-

tedir. Her devletin egemenliğine kesin bir biçimde riayet edilmesini öngören bu modelde Rusya bir tür “Büyük Devletler Ahengi” içinde hak ettiği “Büyük Güç” statüsü kazanmayı hedeflemektedir.

“*Egemen demokrasi*” konsepti Rusya’nın, Soğuk Savaş sonrası dönemin yeniden yapılandırılmasına ilişkin, tek süper güç olarak uluslararası sistemde hegemonik pozisyonunu sürdürme açısından tek kutupluluğu savunan ABD’nin tek kutupluluk modeline sunduğu alternatif model teşkil edecek olan çok kutupluk olgusunun normatif dayanağı ve meşruiyet kaynağını oluşturmaktadır. “Demokratik çok kutupluluk” (...) uluslararası rejim ile antlaşmalar çerçevesinde uluslararası örgütler arasındaki karşılıklı ilişkiler üzerine temellendirilmiştir” (Saccetti 2008: 9). Yeni-gerçekçilik kuramının terminolojisiyle ifade edilecek olursa Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde ulus-devletin başat aktör, ulusal çıkarlarının dış politikayı belirleyen temel unsur ve anarşik bir uluslararası sistemin devletlerin aralarındaki ağırlıklı olarak çatışmacı ilişki düzeninin egemen olduğu günümüz uluslararası politikada “Soğuk Savaş” benzeri olay ve olgular küreselleşmenin etkisiyle zaman zaman gücü sarsılan “egemenlik” mitosunu, özellikle uluslararası krizlerle ilgili olarak kuvvetli bir biçimde yeniden canlandırmaktadır.

Emerson’un ifadesiyle, “egemenlik” ve “iç işlerine karışmama” gibi uluslararası hukuk normları” son derece önemli ilkelerdir, 1648 Vestfalya Antlaşmasından bu yana zamanın onurlandırdığı ilkelerdir. Ancak uluslararası sistem ve küreselleşme, böyle bir sistem var olduysa eğer, bu “saf” düzenden uzaklaşmıştır. Uluslararası İnsani Hukukun, Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulması ve 2005’te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanan Koruma Sorumluluğu Doktrini (Responsability to Protect Doctrine (R2P), hepsi uluslararası norm, hukuk ve kurumların egemen dünya devletlerin politikalarını ihlalleri arasında yer almaktadır” (Emerson www.ceps.eu).

Küreselleşme olgusunun çatışmacı dinamiklerinin belirlediği güncel uluslararası politikada ulus-devletler egemenlik ile insan hakları arasındaki kritik dengeyi tutturmak zorundadırlar. Bu açıdan bakıldığında, Rusya’nın “insani müdahale” karşıtlığını dayandırdığı “egemenlik” vb normlara dayalı yaklaşımı inandırıcılığını yitirmektedir. George Friedman’ın bu bağlamda yaptığı tespit son derece anlamlıdır: “Rusların, insan hakları kaygıları üzerine temellendirilen Batı’nın müdahale çağrısına karşı çıkmışlardır çünkü kendilerine karşı kullanılabilirliğinden endişe duymuşlardır” (Friedman www.stratfor.com/weekly).

Bu bağlamda Rusya, uluslararası hukuk açısından meşruiyeti tartışmalı olan insani müdahale türünden uluslararası eylemlere, uluslararası hukuk süjesi olarak ulus-devletin sahip olduğu egemenliğine ve bağımsızlığına saldırı olarak algılayarak karşı çıkmaktadır. 2000li yılların başında yakın çevresinde cereyan eden “renkli devrimler” ve son olarak “Arap baharı” adıyla anılan Kuzey Afrika ve Ortadoğu’daki gelişmeleri “füze ve bomba demokrasisi” diye tanımlayan Rusya’nın insani müdahale karşıtlığı (Putin

www.russiaprofile.org) “*egemen demokrasi*” söyleminde karşılığını bulmaktadır.

Şubat 2008 tarihinde Münih Güvenlik Konferansı (Putin www.wakeup-fromyourslumber.com) sırasında Putin’in yaptığı konuşma, Rusya’nın dış politika pratiğinde olmasa da retoriğinde ciddi bir değişimin habercisi niteliğinde olmuştur. Rus dış politika uzmanı Trenin’e göre, burada Moskova’nın verdiği mesajı şu şekilde okumak gerekir: içişlerimize karışmadan bizi olduğumuz gibi kabul edin; bize eşit olarak davranın; biz çıkarlarımız nerede karşılanırsa iş yapacağız ancak farklılıklar ortaya çıkarsa o zaman sadece ödün verilerek ulaşılan sonuçlar kabul edilir sonuçlardır. Sizin kötünüzü izlemek istemiyoruz” (Trenin 2007). Putin’e göre, “egemen bir devlet olarak Rusya bu yolda (demokratikleşme) ilerleyişinin zaman ve koşullarını bizzat kendisi belirlemeye muktedirdir” (Putin www.kremlin.ru). Rusya Savunma Bakanı Sergei İvanov’un sözleriyle “Bir Batı demokrasisi varsa bir Doğu demokrasinin de olması gerekir” (www.newsru.com).

Rus Muhafazakârlığının ve Medeniyetinin Biricikliği Söylemi

Başkan Putin egemenliği, Rusya’nın kendi demokratikleşme modelini seçme ve uygulama konusundaki iradenin kendilerine ait olması şeklinde tanımlamaktadır. Federal Meclise 2005 yılında gönderdiği mesajda demokrasinin evrenselliği kabul edilmekle birlikte Rusya’nın kendi özgünlüğün de bu modelin seçiminde önemli role sahip olduğu ifade edilmektedir: “Rusya, kendi halkının demokratik iradesiyle kendisi için demokrasiyi seçen bir devlettir. Bu yola bizzat kendisi çıkmıştır ve ortak kabul görmüş bütün demokratik normları gözetererek özgürlük ve demokrasi ilkelerin - kendi tarihsel, jeopolitik ve diğer özgünlüklerini dikkate alarak- gerçekleşmesini nasıl sağlayabileceğine bizzat kendisi karar verecektir” (Pavlovskı vd. 2007: 37).

Hegemonik “*Egemen Demokrasi*” söyleminde Rusya biricik olma özelliğine sahip bir devlet olarak yer almaktadır. Buna dayalı olarak Rusya’ya Rus entelektüel ve iktidardaki siyasal seçkinler uluslararası sistemde büyük devlet (“*velikaya derjava*”) statüsünü layık görmekte ve “Büyük Rusya”yı zamana aşkın bir biçimde tanımlamaktadırlar. Rusya’nın geçmişte olduğu gibi gelecekte de büyük bir devlet olmasını, Putin 2003 Federal Mecliste Devlet Başkanı olarak yaptığı konuşmasında da ifade ettiği gibi “devletin yoğun bir alan olarak korunmasına” ve bu sayede “ülkenin dünyadaki güçlü pozisyonuna” bağlamaktadır (Putin www.kremlin.ru).

Rusya Federasyonu Devlet Duması Başkanı Boris Grızlov’un tanımladığı şekliyle Rus medeniyeti, ortak kültür alanına özgü olan ve gelecek nesillere aktarılacak olan değerler bütününe temsil etmektedir: “Rusya, biricik ve muhteşem bir medeniyet ve ülkemizin kalkınması görevlerine yaklaşım, herkes tarafından geleceğine ilişkin sorumlulukların kavranması bununla uyumlu olması gerekir. Söz konusu olan şey, gelecek nesiller için ortak kültür alanını, bize emanet edilen Rus dilinin zenginlikleri, hoşgörü ve manevi gelenekleri savunmak ve korumaktır” (Pavlovskii vd. 2007: 21).

Rus siyasal seçkinlerin algısında Rusya'nın yüzyıllar boyunca ulusal varlığını koruma mücadelesine, kendine özgü mizacı ve sürekli mesianik kavramlarla sarmalanmış dünyadaki biricik rolü eşlik etmiştir (Sakwa 2011: 958). Rus medeniyetini kapsam alanında yer alan Avrasya stratejik olarak Rusya'nın tarih boyunca medeniyet taşıyıcılığı misyonunu üstlendiği Sovyet-sonrası coğrafyayı içine almaktadır. Rusya'nın bölgesel politikalarında yumuşak güç kullanarak etkisini sürdürmeye devam ettirmeyi amaçladığı "Rus Dünyası" ("Russkii Mir") Rus mesianizmin odağında bulunmaktadır. Putin, Federal Meclise gönderdiği bir mesajında (2005) "Rus ulusunun Avrasya kıtasındaki medeniyetleştirici misyonu mutlaka devam ettirilmelidir." şeklindeki sözleriyle bu durumu dile getirmiştir (Pavlovskii vd. 2007: 29). "Medeniyet" kavramı 2000 li yılların ikinci yarısından başlayarak Rus dış politika söyleminde git gide yer etmeye başlamıştır. "Rus medeniyetinin" özgünlüğü kavramı temelinde hükümet "geniş bir ulus-üstü projeden" söz etmeye başlamıştır (Zevelev www.eng.globalaffairs). Bu bağlamda Rus Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov 2009 yılında "Büyük Rus medeniyeti" kavramını resmi olarak kullanmıştır.

Rus medeniyetinin üstünlüğü teması muhafazakâr bir söyleme aittir. Rus muhafazakâr siyasal düşüncesinde Rusya bir devletten ziyade bir medeniyet olarak tanımlanmaktadır: "... Rusya sadece bir devlet değildir, Rusya bir medeniyettir. Bu birincisi. İkincisi, Rusya, bir Rus medeniyetidir" (Baburin 2012: 25). Rusya'nın kimliğini medeniyet temelli tanımlama geleneğinde Rusya'nın Avrupa medeniyet havzasına ait olduğu tezi hiçbir zaman reddedilmemiştir. Hatta Rusya'nın bir yandan Avrupa bir diğer yandan Asya medeniyet havzalarına ait olması fikri Rusya'yı medeniyet olarak tanımlayan eski ve yeni Avrasyacılar arasında karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Dugin'in Avrasya imparatorluğu modelinde Huntington'ın "medeniyetler çatışması" tezi yerine medeniyetler arası barış fikri işlenmektedir.

Rus kimliğinin özgünlüğü ve medeniyet olarak biricikliğinin kaynaklarının neler olduğu konusunda Ünlü Rus tarihçi V. O. Kluchevskii, siyasal kültür dâhil Rus kültürünün biçimlenmesinde coğrafya, iklim, tarih, din ve dil gibi nesnel ve öznel faktörler etkili olduğuna işaret etmektedir (Kluchevskii 2005). Geniş, açık ve derinliklerine kaçma imkânı vermeyen korumasız topraklarından dolayı Rusya'da her zaman katı merkezi bir devlet yönetimi olduğunu savunur. Aynı şekilde iklimin sert ve kışların uzun olmasından dolayı ekonomide mobilizasyon türünden çelişkilerle dolu bir ekonomik model seçilmektedir (Kochetkov 2009: 101).

Genelde Rus kültürünün özelde Rus siyasal kültürünün gelişmesinde en belirleyici olan etkenlerin başında din gelmektedir. Rusya tarihinde ateist kopuşlar, Rus Ortodoks kilisesinin diğer Avrupa Hristiyan kiliselerinden ayrılması bazen de onlarla birleşmesi söz konusu olmasına karşın Ortodoks-

luk Rus siyasal kimliğinin inşasında hep önemli bir unsur olmuştur.² Ortodoks dinsel etiği genel olarak boyun eğmeyi, sabretmeyi emreder ve dış dünyayı değiştirmememe karşılığında öteki dünyada dirilmeyi vadeder (Kochetkov 2009: 101). “Dini ve manevi, iletişim ve kültür alanında ulusal kalkınma, Ortodoksluk ve Rusya’nın diğer geleneksel dinlerine, ulusal geleneklere bağlılığa, ailenin ve evliliğin dayanıklılığına, toplumsal ilişkilerin etiğine dayanmaktadır” (Baburin 2012: 10-11). Ortodoksluk inancının temel değerlerin başında hak, adalet, emek, vicdan, vatan gibi değerler yer almaktadır. Bu değerler belli ölçüde Rus siyasal düşünce sistematiğine aktarılmıştır.

Batı’ya yaklaşımları açısından biri birinden önemli ölçüde farklılaşmalarına karşın Slavofiller ve Batıcılar siyasal düşünce dağarcıklarında ortak özellikler barındırırlar: “Birincisi, ülkenin eşsiz ve kimseyle kıyaslanamayacak olan tarihsel yolu. İkincisi, Rus ulusal karakterinin özgünlüğü, Biardav’in ifade ettiği gibi egzatolojik olması yani dünyanın sonuna, Ahret mahkemesine, Tanrının gelecekteki krallığına olan yönelimdir” (Baburin 2012: 23-24).

Günümüz Rus muhafazakârlarının algısında “...muhafazakârlık, ülkenin egemenliğini korumaya muktedir tek ideolojidir” (Baburin 2012: 58). Rus muhafazakâr düşünce sistematiğinde yer alan başlıca unsurlar, birlik ruhu³, vatanseverlik⁴, kendi kendine yetme gibi değerlerdir. Jirinovski’ye göre Rusya’nın özgünlüğünü oluşturan dört önemli unsur: coğrafya, iklim, tarih ve Asyalılık- Rusya’nın Avrupa standartlarında demokrasiye sahip olmasını engellemektedir (Zhirinovskiy 2008: 61). Rusya’nın aşırı sağ kanadına mensup parti liderine göre, “Rusya, aşırılıklar ülkesidir. Ve 21.yüzyılda görevimiz bu aşırılıklardan uzaklaşmaktır öyle ki bir daha totaliter bir yapı ya da anarşi olmasın” (Zhirinovskiy 2008: 62).

Rus siyasal kimliğinin özgünlüğü Batı ile karşılaştırılarak ortaya konulduğunda açık bir biçimde Batı’dan farklılaşmakta ya da söylemsel olarak farklılıklar derinleştirilmektedir. “Rus kültür bilinci açıkça holistiktir, sezgisel ve mekanik indirgemeciye karşıt olarak betimlenmektedir. Rus tipi düşüncenin sadece indirgemeci değil özellikle Batı’nınki gibi indirgemeci olana karşıtlığı tartışmalı olsa da belirleyici yani jeopolitik bir alt metinden bağımsız değildir. Bizim düşünsel ve kültürel pratiğimizde sentez analizin, idealizm pragmatizmin, mecaz mantığının, sezgi sağduyunun, ortak özeline üs-

² “Bundan 160 yıl önce F. İ. Tutchev yazmıştır ki Rusya her şeyden önce bir Hristiyan imparatorluktur. Rus halkı sadece inançlarının gücü oranında Hristiyan değil, inançlarının ötesinde daha içten bir şekilde Hristiyandır.

³ Birlik ruhu: “Rus toplumunun tamamen farklı katmanlarının ruhani birlikteliği, sosyal-psikolojik, ekonomik ve siyasi, hukuki birleşmesi” anlamını taşımaktadır. “ Birlikte hareket etmek, yaratmak demek ortak çabalarla, biri birini etkileme ve uzlaşma ile birlikte yaratmak demektir” (Baburin 2012: 24-25).

⁴ Vatanseverlik ise, muhafazakâr düşüncede Rus halkının yeniden doğuşunun temel taşıını oluşturmaktadır (Baburin 2012: 46).

tündedir. Böylece bizim kültürümüz temelinde- özelin manipülasyonu yerine bütünü kabul etme; bölme değil toplama vardır. Reel politika parametrelerini belirlemek için aksiyom olarak bu fikirlerden yararlanalım.” (Kochetkov 2009: 104)

Rus dış politikasının muhafazakâr söyleminde “Rusya dünya tarihinde kilit bir rol oynamaktadır. Yüzyıllarca adil bir dünya düzeni sağlayan devletin kendi jeopolitik projesi bulunmaktadır: Doğu Hristiyan medeniyeti projesi.” Rus kimliğinin medeniyet olarak tarihsel ve kültürel inşasında Ortodoksluk dini önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Moskova Patriarhı Kirill “Kutsal Rus” kavramını açıklarken açıkça Rus kimliğinin teolojik dayanaklarını ortaya koymanın ötesinde Rusya’nın kendini uluslararası politikada nasıl bir güç olarak konumlandığını da açıkça şu şekilde ifade etmektedir: “Kutsal Rus, tarihsel Rus’un ruhani alanının birliği, çok güçlü bir medeniyet projesidir. Ve yönetilmeye namzet değildir. Fikirler yaratmaya namzettir. Biz, Doğu ile Batı arasında yapıcı bir diyalog geliştirme potansiyeline sahibiz-bir seyisin atı ile arasında değil, gerçek ortaklar arasında gerçek bir diyalog” (Igumnova 2011: 269).

Sonuç

Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrası dönemde Rusya Federasyonu’nun demokratikleşmesi sürecinde gelinen aşamada liberal Batı tipi ilke ve değerler çerçevesinde kurumsal bir yapılanma gerçekleştirilmiş olmasına – “Batı normlarının dilinin konuşulmasına” (Popescu 2006)– karşın Batı ya da Doğu tipi bir demokrasinin varlığı ve işleyişinden söz etmek çok fazla olası görünmemektedir. Pehe Rus siyasal sisteminin işleyişini hala hoşgörüsüzlük, kutuplaşma ve çatışma “ile karakterize edilen siyasal kültürün gelişmemiş olmasından dolayı “demokratsız demokrasi” olarak tanımlamaktadır (Pehe 2009).

Hükümetteki görevinden ayrılmadan önce Vladislav Surkov, Mayıs 2013’te London School of Economics’te yaptığı konuşmasında Rusya’nın kendine özgü bir demokrasi modeli geliştirmesinin zorunlu olduğunu ve bu modelin gerçek bir demokrasi olmamasına karşın o dönemde siyasal ve ekonomik istikrarı sağlamada etkin bir mekanizma (Sontag 2013: 4) olarak kullanıldığını şu şekilde açıklar: “İngiliz demokrasisi için bunu çok önemli olduğunu düşünmüyorum. Otuz yıl kadar önce tamamen kapalı olan ve egemenlikten izolasyonu anlayan bir devlette (Rusya) farklı bir egemenliğin mümkün olduğunu, kendi kimliğini farklı koşullarda saklamanın mümkün olduğunu açıklamak önemliydi” (Surkov www.1sn.ru).

Putin’in iktidar döneminde geliştirilen ve oldukça tartışmalı olan “*egemen demokrasi*” konsepti ile Moskova, Batı’dan kendisine yöneltilen demokrasi açığı, otoriterleşme ve yayılcılık eleştirilerine karşın

a) kendi koşullarına ve gerçekliğine uygun olarak iç çevresini demokrasiye ait evrensel ilkeleri ve gereklilikler çerçevesinde yapılandırdığını;

b) demokratikleşme sürecini Rus usulü bir anlayışla gerçekleştirdiğini, evrensel demokratik normları reddetmemekle birlikte yeni inşa ettiği kimliğinde görkemli ve biricik Rus medeniyetine ait unsurlara yer verdiğini;

c) kendi demokrasi modelini egemen bir devlet olarak kendisinin tayin ettiğini;

d) iç çevresini olduğu kadar dış çevresinde de egemen ve bağımsız bir devlet olarak kendisinin karar vereceğini;

e) demokrasi eksikliği gerekçesiyle ne kendisine ne de diğer egemen devletlerin iç işlerine müdahale edilemeyeceği şeklinde yanıtlamaktadır.

“Egemen demokrasi” söyleminde vücut bulan Rus mesianizmi, üstün ve biricik medeniyet olarak Rusya’nın dünya toplumunun normatif olarak yeniden dizayn edilmesinde ve “Westphalia modelinin” korumak suretiyle çok kutuplu bir uluslararası sistemin adil ve demokratik işleyişinin sağlanmasında Rusya’ya küresel düzeyde görev yüklemekte ve bu görevini uluslararası düzeyde meşrulaştırmaktadır.

Rusya’nın izlediği politikaları genel olarak otoriter olarak eleştiren uzmanlar esas itibarı ile “egemen demokrasi” kavramının dış çevreden daha çok iç çevreye yönelik olduğu tespitini yapmaktadırlar. Putin’in iktidar döneminde “devlet güçleri” (Zaslavskaya 2002: 497) etrafında yapılandırılan siyasal sistem, “ulusal biricikliği ve özellikle Batı’dan farklılığı vurgulayan herkesi kucaklayan hegemonik bir proje sunarak demokrasinin ve ulusun anlamlarını sabitlemeye yardımcı olmuştur” (Casula 2007: 7). İç çevresi otoriterleşen Rusya’nın demokratik ve adil bir işleyişe sahip “Büyük ve kadim devlet Rusya” metaforunu kullanan resmi söylem- “Rusya en başından beri süper merkezi bir devlet olarak kuruldu. Bu halkın genetik kodlarına, geleneklerine ve mantığına intikal eden bir mirastır (Putin Associated Press) - aynı zamanda Rusya’nın dönüşüm sürecinde yaşanan başarısızlıkları ve yol kazalarını da meşrulaştırarak lider Putin kültürünü de kuvvetlendirmektedir. Rusya artık uluslararası sistemdeki pozisyonunun zayıf olduğu dönemleri ardında bırakmıştır. Putin ardılı olduğu “kötü politikacıların” aksine Rusya’nın güç restorasyonuna yönelik politikalar geliştirmektedir. Bu bağlamda “egemen demokrasi” kavramını güç restorasyonu için gerekli olan reformların meşruiyet kaynağını oluşturmaktadır.

Bulgar uzman İvan Krastev’in değerlendirmesiyle “egemen demokrasi”, ekonominin üzerinde yeniden denetim kurmak ve jeopolitik ağırlık edinmek amacıyla Batı’nın beklentilerine daha saldırgan bir biçimde yeniden merkezleşen ve kendi içine dönük Rus devletini meşrulaştırmak amacıyla geliştirilen son ideolojik formül haline gelmiştir.” (Krastev 2006) Oysa “post-turuncu imparatorluk” olarak Rusya’nın dış politika önceliği, kendisi ve yakın çevresi için “sınırlı” (Ryzhkov 2005) değil gerçek demokrasi kurmak olmalıdır (Krastev 2005).

KAYNAKÇA

- ACHARD Pierre (1994). *Dilsel Toplumbilim* (tr. Deniz Kırmısoy) Que Sais-Je, Presses Universitaires de France, Paris, France, İstanbul: İletişim Yayınları.
- AMBROSIO Thomas (2009). *Authoritarian Backlash: Russian Resistance to Democratization in the Former Soviet Union*, Ashgate: Farnham & Burlington Publishing.
- ARSUIKHIM, *Rossiiskaya Gazeta*, 30 January 2007; Speech at the World Economic Forum”, 27 January 2007 www.medvedev2008.ru/english_2007_01_27.html (18.06.2014)
- BABURIN, S. N. (2012). *Russkii Konservatizm, kak chast sovremennoi politicheskoi kulturi*, Moska: Knijnii Mir.
- BARKIN J. Samuel (2010). *Realist Constructivism, Rethinking International Relations Theory*, New York: Cambridge University Press.
- BARTOLINI S. (2005). *Restructuring Europe: Centre Formation, System Building and Political Structuring between the Nation State and the European Union*, New York: Oxford University Press.
- BEITANE Anna (2014). “The Evolution of Putin’s Regime”, Latvian Institute of International Affairs, 24 March, www.liia.lv/en/blogs/the-evolution-of-putins-regime (11.09.2014)
- BROOKS Stephen- William C. Wohlforth (2002). “American Primacy in Perspective”, *Foreign Affairs*, July-August, 81(4): 20-33.
- BRUBAKER R.(1995). *National Minorities, Nationalizing States, and External Homelands in the New Europe*, *Daedalus*, Spring (124/2): 107-132.
- CASULA Philipp (2007). “Changing Discourses of National Identity and Interests in East and West After Cold War”(Paper presented on the Section on “Cultural Plurality in IR Theory and IR Practice” at the 6th Pan-European Conference on International Relations in Turin, 12-15 September).
- CASULA Philipp (2014). “The Road to Crimea: Putin’s Foreign Policy Between Reason of State, Sovereignty and Bio-Politics” *Russian Analytical Digest*,148, 2 May 2014: 2-6.
- CHRISTIANSEN T.- Knud Erik Jorgensen- Antje Wiener (1999). “The Social Construction of Europe”, *Journal of European Public Policy*, 6/4, Special Issue www.ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/9407226c-88b2-434b-bff0-e06056bf8156.pdf (24.10.2010)
- DEDEOĞLU Beril (2008). *Değişen Dünyada Yeni Dengeler*, İstanbul: İlgi Kültür Sanat
- DJIIK Van A.T.(1997). *Discourse as a Structure and Process of Discourse Studies: A Multidiciplinary Introduction*, Vol I. London: SAGE Publications: 320-348.
- EMERSON Michael (2012). “The European View of Putin’s Foreign and Security Policy”, *CEPS Commentary*, 2 March www.ceps.eu (28.04.2012)

- ENGLISH Robert D. (2000). *Russia and the Idea of West*, Ithaca: Cornell University Press.
- ERİŞEN E. (2010). *Avrasya Konuşmaları, Medeniyet, Modernite, Kimlik*, İstanbul: Küre Yayınları
- GEE James Paul (2001). *An Introduction to Discourse Analysis*, Taylor & Francis, e-library
- FRIEDMAN George (2012). “Consequences of the Fall of the Syrian Regime”, *Stratfor Global Intelligence*, July 24 www.stratfor.com/weekly/consequences (28.07.2012)
- GÖKBERG Macit (1997). *Değişen Dünya Değişen Dil*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- GUILLAUME Xavier (2002). “Foreign Policy and the Politics of Alterity: A Dialogical Understanding of International Relations”, *Millenium: Journal of International Studies* (31/1): 1-26.
- HUCKIN Thomas – Jennifer Andrus – Jennifer Clary-Lemon (2012). “Critical Discourse Analysis and Rhetoric and Composition”, September, *CC*, (64: 1): 107-129.
- IGUMNOVA Lyudmila (2011). “Russia’s Strategic Culture between American and European Worldviews”, *Journal of Slavic Military Studies*, (24): 253-273.
- İL’İN I.A. (1992) *Nashi Zadachi, Istoricheskaia sudba i buduchtee Rossii*, Stat’i 1948-1954gg. (2) Moskva
- KEYMAN E. Fuat (1997). “Eleştirel Düşünce: İletişim, Kimlik, Hegemonya, Kimlik/Fark” (der.) Atilla Eralp, *Devlet, Sistem ve Kimlik, Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, 2.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- KLUCHEVSKII V.O. (2005). *Ruskaia İstoria. Polni kurs lektsii*, (2) Moskva
- KOCHETKOV V. V.(2009). “K Voprosu o Suverennoi Demokratii: Analiz Diskussii” (eds.) N. S Fedorkin- N. V. Karpova, *Politicheskaia kul’tura sovremennoi Rossii: sostoianie, problemi, puti transformatsii*, Materialı “kruglogo stola”, Moskva: Universitet “knijnii dom”.
- KOZYREV A. (1994). “The Lagging Partnership”, *Foreign Affairs* (73): 59-71.
- KRASTEV Ivan (2007). “Russia vs Europe. The Sovereignty Was”, *Open Democracy*, 11 September, www.opendemocracy.net/article/globalisation/institutions_government/russia_europe (25.11.2014)
- KRASTEV Ivan (2006). “Sovereign Democracy, Russian-Style”, *Open Democracy*, 16 November www.opendemocracy.net/globalization-institutions_government/sovereign-democracy_4104.jsp (15.01.2015)
- KRASTEV Ivan (2005). “Russia’s Post-Orange Empire” *Opendemocracy.net*, 20 October www.opendemocracy.net/democracy-ukraine/postorange_2947.jsp (15.01.2015)
- LACLAU Ernesto (2005). *On Populist Reason*, London: Verso.
- LEEUWEN Theo van (2008). *Discourse and Practice, New Tools for Critical Discourse Analysis*, Oxford: Oxford University Press.

- LUKIN Alexander (2000). *The Polytical Culture of the Russian "Democrats"*, Oxford: Oxford University Press.
- "US hegemony in world has ended"-Russia's deputy security chief, July 02 2014, www.rt.com/politics/169860-us-hegemony-brics-russia (2.01.2015)
- MAKARYCHEV Andrey (2008). "Russia's Search for International Identity Through the Sovereign Democracy Concept", *The International Spectator*, June, (43/2): 42-63.
- MALINOVA Olga -Philipp Casula (2010). "Political and National Identity in Russian Political Discourse" (eds.) André Lecours - Luis Moreno, *Nationalism and Democracy, Dichotomies, Complementaries, Oppositions*, Routledge Studies in Nationalism and Ethnicity, London-New York: Routledge: 170-184
- MALINOVA Olga (2009). "Rossia i Zapad v XX veke: Transformatsia diskursa a kollektivnoi identichnosti", *ROSSPEN*, Moskva.
- Malinova, Olga (2013). "Russia's Identity in International Relations: Images, Perceptions, Misperceptions"(ed.) Raymond Taras, *The Power of Images and the Images of Power*, , London, New York: Taylor and Francis Group: 73-95.
- MANKOFF Jeffrey (2011). *Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics*, U.K.: Rowman&Littlefield Publishers.
- MARCH Luke (2012). "Nationalism for Export? The Domestic and Foreign-Policy Implications of the New "Russian Idea", *Europe-Asia Studies*, May, (64/3) 2012: 401-425.
- MARTI'NOV Boris (2013). "Mnogopolyarniy ili Mnogotsivilizatsionny Mir", Farid Zakaria, "Esli Demokratiya "Slchkom Neliberal'na", To Eto Ne Demokratiya", *Mejdunarodniye Protsessi*, Sentabr- Dekabr (11/ 3-4) www.intertrends.ru/twenty-first/012.htm (erişim tarihi 18.05.2014)
- MELESHKINA Elena (2010). "Democratization in the Post-Soviet Countries of Eastern Europe and "Nationalizing" Politics", (eds.) André Lecours - Luis Moreno, *Nationalism and Ethnicity in Nationalism and Democracy, Dichotomies, Complementarities, Oppositions*, New York: Routledge Studies.
- "Ministr Oborony Soobshil Innostrannym Jurnalistam chto Sushestvuet O-soboya Demokratiya", Newsru.com, 12 July 2004, www.newsru.com/arch/russia/12ju2004/democracy.html. (28.09.2014)
- MOROZOV Viatcheslav (2008). "Sovereignty and democracy in contemporary Russia: a modern subject faces the post-modern world", *Journal of International Relations and Development* (11): 152-180 www.palgrave-journals.com/jird (13.04.2011)
- MÜLLER Klaus (2010). "How culture shapes the post-communist transformations" www.emecon.eu/fileadmin/articles/1_2010/emecon%201_2010%20M%C3%BCller.pdf

- OKARA Andrei (2007). “Sovereign Democracy: A New Russian Idea or a PR Project?”, *Russia in Global Affairs*, July-September, (5/3): 8-20.
- OSIPOV I.D. (1996). *Filosofia Russkogo Liberalizma, XIX- nachalo XX v.*, Snt. Peterburg: Izdatelstvo S. Petersburgskogo Universiteta
- ÖKE Mim Kemal (2001). *Küresel Toplum*, Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları
- PEHE J. (2009). “Life Beyond Communism: Democracies without Democrats”, *Transitions Online* (10/13) Special Report
- POLEGKYI Aleksii (2011). “Changes in Russian foreign policy discourse and concept of “Russian World”, *PECOB'S Papers Series*, October (16): 3-21.
- POPESCU Nicu (2006). “Russia’s Soft Power Ambitions”, *CEPS Policy Briefs* (1/12): 1-3, www.ceeol.com (15.08.2014)
- “Poslanie prezidenta RF Federalnomu Sobraniu”, 12 Dekabria 2013, www.er.ru/news/109471 (24.10.2014)
- POTI Laszlo (2008). “Evolving Russian Foreign and Security Policy: Interpreting the Putin Doctrine”, *Acta Slavica Iaponica* (25): 29-42, www.scr-hokudai-ac.jp/publicn/açta/25/poti.pdf (11.02.2014)
- PRIZEL Ilya (1997). “Ukraine Between Proto- Democracy and “Soft” Authoritarianism” (eds.) Karen Dawisha - Bruce Parrott, *Democratic Changes and Authoritarian Reactions in Russia, Ukraine, Belarus, and Moldova*, Cambridge, U.K.: Cambridge University Press: 330-369.
- PULEIKYTE Kristina (2007). “Sovereign Democracy: democracy or sovereignty?” *Geopolitika*, 27 Mars, www.geopolitica.lt/print.php?artc=677 (12.06.2014)
- PUTIN Vladimir, “Address to the Federal Assembly” 25April, www.kremlin.ru/eng/speeches/2005/04/2031_type82912_87086.shtml. (14.07.2011)
- PUTIN Vladimir (2012). “Russia and the Changing World”, *Moskovskie Novosti*, translated by RIA Novosti, 02/27/2012, www.russiaprofile.org/politics/549998.html (05.09.2014)
- PUTIN Vladimir (2000). *Associated Press*, 26 Mars
- PUTIN Vladimir (2003). Poslanie Federalnomu Sobraniyu Rossijskoi Federatsii, 16 Mai www.kremlin.ru/appears/2003/05/16/1259_type63374_44623.shtml (22.08.2014)
- PUTIN Vladimir (2007). “Speech at the 43.rd Munich Conference on Security Policy”, 2 October www.wakeupfromyourslumber.com/node/646 (14.02.2014)
- RAE H. (2002). *State Identities and the Homogenization of People*, Cambridge: Cambridge University Press.
- RICE Condoleeza (2009). “Promoting the National Interest in Foreign Affairs, 79/1”, (eds.) Steven Rosefielde - Stefan Hedlund, *Russia Since 1980*: 45-62, Cambridge: Cambridge University Press.
- Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti 2008, www.mid.ru/bdomp/nsf/e2289bea62097f9c325787a0034c255/c325 (18.03.2014)

- RYZHKOV Vladimir (2005). "Sovereign Democracy and Usurper State", *The Moscow Times*, 16 August 2005
- SACCETTI Fabianna (2008). "New Realism" and "Sovereign Democracy": Russia's Foreign Policy Under Putin's Presidency, *Lucca*, 25 January
- Sakha News, Surkov: "U nas golova ne gnilaaya...." www.1sn.ru/77549.html (6/14/ 2013)
- SAKWA Richard (2011). "Russia's Identity: Between the "Domestic" and the "International", *Europe-Asia Studies*, August, (63/6): 957-975.
- "Sergei Ivanov Vydvinul Kontseptsiiu Natsional'noi Idei Rossii", 13 July 2006 [www. Km.ru](http://www.Km.ru) (18.07.2014)
- SONTAG Ray (2013). "The End of Sovereign Democracy in Russia: What Was It, Why Did It Fail, What Comes Next and What Should the United States Think of This?" *Center on Global Interests Rising Experts Task Force Working Paper*, July 3 <http://www.globalinterests.org/wp-content/uploads/2013/06/The-End-of-Sovereign-Democracy-in-Russia.pdf>
- SURKOV Vladislav (2006). "Natsionalizatsia Budushego", *Ekspert*, 20 June, (43/537) www.expert.ru/expert/2006/43/natsionalizatsiya_budushchego (19.04.2012)
- TORFING Jacob (1999). *New Theories of Discourse: Laclau, Mouffe and Zizek*, Oxford: Blackwell
- TORKUNOV Anatolii (2013). "Rossiiskaya Model i Sovremennoe Global'noe Upravlenie", *Mejdunarodnie Protsessii*, Sentyabr-Dekabr, (11/3-4) www.intertrends.ru/tenth/002.html (02.12.2014)
- TRENIN Dmitrii (2007). "Russia Redefines Itself and its Relations with the West", *The Washington Quarterly* (30/2): 95-105.
- TSYGANKOV Andrei P. (2013). *Russia's Foreign Policy*, Lanhan: Rowman & Littlefield.
- TUTCHEV F.I.(1997). "Rossia i revolutsia" in *V poiskah svoih puti: Rossia mejdu Evropoi i Aziei*, 2. İzd., Moskva.
- UMLAND Andreas (2012). "The Sources and Risks of Russia's White Revolution" www.geopolitika.lt/print.php?artc=5114 (12.06.2014)
- "Vaprosii Putinu Plan Putina v 60 voprosah i otvetah" (2007) Sbornik, sost: Pavlovskii G. O, Bukova V. A, , Moskva : Izdatelstvo Evropa
- WALTERS William (2002). "The Power of Inscription: Beyond Social Construction and Deconstruction in European Integration Studies", *Millennium: Journal of International Studies*, (31/1) LSE Publication : 83-108.
- WENDT Alexander (2012). *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi* (tr. Helin Sarı Ertem -Suna G.İ. Öner) İstanbul: Küre Yayınları
- WILLERTON John P. -Patrick J. Mc Govern (2012). "The State and Sovereignty: "Democracy Building", Russian Style", www.wpsa.research.pdx.edu/meet/2012/willerton.pdf (erişim tarihi 22.12.2014)
- ZASLAVSKAYA Tatyana (2002). "Sotsietalnaia transformatsia rossiiskogo obhtestva", Deyatelno- struktornaia konferentsia, *Moskovskae Delo*.

- ZEVELEWV Igor (2009). “Russia’s Future: Nation or Civilization?”, *Russia in Global Affairs* October-December(4) [www. eng.globalaffairs.ru/print/number/n_14246](http://www.eng.globalaffairs.ru/print/number/n_14246) (erişim tarihi 26.12.2014)
- ZHIRINIVSKY Vladimir(2008). “The Country is Living by Concepts, Which is Not Always Bad”, *Russian Politics and Law*, September-October, (46/5): 60-66.